

Britaniya madaniyati orqali ingliz tilini o'rgatish va uning asosiy ahamiyati

Yigitaliyeva Muxlisa Axadovna
muhlisa.ismoilova@mail.ru
Qo'qon davlat pedagogika instituti

Annotatsiya. Ushbu maqolada Britaniya madaniyatini ingliz tilini o'rgatish jarayoniga qo'shish va uning ahamiyati yoritiladi. Britaniya an'analari, qadriyatlari va ijtimoiy odob-axloq qoidalarini tushunish o'quvchilarga tilni madaniy kontekstda yaxshiroq anglashga yordam beradi. Britaniya adabiyoti, idiomalari, aksentlari va tarixiy voqealaridan foydalanish ta'lim jarayonini yanada qiziqarli va mazmunli qiladi. Bundan tashqari, madaniy xabardorlik muloqot ko'nikmalarini rivojlantirib, o'quvchilarni global muloqotga tayyorlaydi. Britaniya madaniyatini darslarga kiritish o'quvchilarda ingliz tilini chuqurroq anglash va qadrlashni shakllantiradi.

Kalit so'zlar: kommunikatsiya, sotsial, global ta'sir, kompetensiya, motivatsiya, leksik.

Преподавание английского языка через британскую культуру и ее основные черты

Йигиталиева Мухлиса Ахадовна
muhlisa.ismoilova@mail.ru
Кокандский педагогический институт

Аннотация. В статье рассматривается использование британской культуры в обучении английскому языку и её значимость. Подчеркивается, как понимание традиций, ценностей и социальных норм Великобритании помогает учащимся лучше воспринимать язык в его культурном контексте. Применение британской литературы, идиом, акцентов и исторических событий делает процесс обучения более увлекательным и содержательным. Кроме того, культурная осведомленность улучшает коммуникативные навыки и готовит учащихся к глобальному взаимодействию. Включение британской культуры в процесс обучения способствует более глубокому пониманию и восприятию английского языка.

Ключевые слова: коммуникация, социальное, глобальное взаимодействие, компетенция, мотивация, лексическая.

Teaching English language through British culture and its main features

Yigitaliyeva Muxlisa Axadovna
muhlisa.ismoilova@mail.ru
Kokand pedagogical institute

Annotation. This article explores the integration of British culture into English language teaching and its significance. It highlights how understanding British traditions, values, and social norms enhances learners' ability to comprehend the language in its cultural context. The use of British literature, idioms, accents, and historical events makes the learning process more engaging and meaningful. Moreover, cultural awareness improves communication skills and prepares learners for global interaction. By incorporating British culture into language instruction, educators can foster a deeper appreciation and understanding of the English language among students.

Key words: communication, social, global interactions, comprehension, motivation, lexical.

Ingliz madaniyati tarixiy va adabiy merosga boy, uzoq asrlar davomida shakllangan va zamonaviy dunyoda o'ziga xos ahamiyatga ega. Bu madaniyatning asosiy xususiyatlari jamiyatdagi

ijtimoiy strukturaga, tarixiy tajribalarga, adabiyotga, san'atga va an'analarga asoslanadi. Ingliz madaniyatining ko'plab xususiyatlari uni boshqa milliy madaniyatlardan ajratib turadi. Ushbu bobda Ingliz madaniyatining asosiy jihatlari tahlil qilinadi, ularga tarix, til, an'analar, oila tuzi, diniy qarashlar, san'at va adabiyot kabi ko'plab omillar kiradi.

Ingliz madaniyati uzoq tarixiy jarayonlar va yirik sivilizatsiyalarni o'z ichiga oladi. Tarixiy jihatdan Britaniya imperiyasi o'z davrida dunyoning eng kuchli va eng keng hududga ega davlatlaridan biri bo'lgan. Bu, o'z navbatida, ingliz tilining global miqyosda tarqalishiga va Ingliz madaniyatining dunyo bo'ylab ta'sir o'tkazishiga sabab bo'ldi. Britaniya ijtimoiy tuzilmasi qat'iy ijtimoiy toifalarga bo'lingan bo'lsa-da, zaman o'tishi bilan bu tizimni modernizatsiya qilish va tenglikni ta'minlashga qaratilgan harakatlar amalga oshirilgan.

Britaniyada xalqaro aloqalar va ko'p millatli jamiyatga o'tishning ta'siri juda katta. Britaniya jamiyatida ko'plab turli millatlar va madaniyatlar mavjud bo'lib, bu turli madaniy elementlar bir-birini o'zaro boyitib, britaniyaliklarning dunyoqarashiga kenglik kiritdi. Ingliz tarixchisi Yuval Noy Harari o'zining "Sapiens: A Brief History of Humankind" Harari asarida, "Tarixni o'rganishda, turli madaniyatlar va xalqlar o'rtasidagi o'zaro aloqalar muhim rol o'ynaydi. Ingliz jamiyati, asosan, ko'p millatli tuzilma asosida shakllanib, dunyo miqyosida o'zining o'ziga xos ijtimoiy va madaniy ahamiyatini saqlab kelmoqda," deb yozgan (Harari, 2014).

Ingliz madaniyatining markaziy elementi ingliz tili hisoblanadi. Ingliz tili nafaqat Britaniyada, balki butun dunyoda keng tarqalgan va global aloqalar uchun asosiy vositaga aylangan. Britaniyaning yirik adabiyotlari, masalan, Shekspir, Choser va boshqa mashhur adiblar asarlari ingliz tilining boyligini va madaniyatini aks ettiradi. Ingliz tili, shuningdek, Britaniya adabiyotini tushunish va o'rganishning asosiy asosi hisoblanadi.

Britaniyaning tilshunosi va sotsiologiyasi bo'yicha taniqli olimlardan biri Deyvid Kristal ingliz tilining xalqaro rolini ta'kidlashda, "Ingliz tili o'zining boy leksikasi va murakkab grammatikasi bilan nafaqat til o'rganishning balki madaniy ko'priklarni qurishning ham asosiy vositasiga aylangan," (Vasileva, 2011). Ingliz tilining Ingliz madaniyatidagi markaziy ahamiyati shundan iboratki, u nafaqat mamlakatdagi muloqot vositasi, balki butun dunyo bo'ylab yirik madaniy va ilmiy aloqalar tarmog'ini yaratdi.

Ingliz madaniyatining ajralmas qismi uning an'analari va qadriyatlaridir. Britaniyada ko'plab an'analar qadim zamonlardan beri davom etib kelgan. Masalan, Britaniya parlamenti dunyodagi eng qadimgi demokratik tizimlardan biridir. Bu tizimning ildizlari, XVIII asrning boshlariga borib taqaladi va parlamentning o'zgaruvchan, lekin mustahkam tizimini yaratdi. Ingliz madaniyatidagi bunday an'analar ijtimoiy, siyosiy va iqtisodiy hayotda muhim rol o'ynaydi.

Britaniya oila tuzumi, asosan, an'anaviy va murakkab bo'lib, bu jamiyatdagi o'zaro hurmat va ijtimoiy ro'yhatni shakllantirishda katta ahamiyatga ega. Shuningdek, Britaniya jamiyatida umumiy manfaati himoya qilish, tenglik va adolat kabi qadriyatlar ko'plab qonunlar va siyosatlarida o'z aksini topgan.

Britaniyalik sotsiologiya va siyosatshunos olimi Stiven Ball o'zining "Sociology and the Study of Society" asarida, "Britaniya an'analari, garchi modernizatsiya qilinsa ham, jamiyatdagi o'zgarishlarga qarshi juda chidamli. Bu o'zgarishlar, albatta, jamiyatda ijtimoiy adolat va tenglikni ta'minlashni maqsad qilgan" (Ball, 2012).

Britaniya san'ati va adabiyoti dunyoga mashhur. Britaniya adabiyotida Shekspir, Jon Donne, Uilyam Blayk, Xorton, Virdjiya Vulf kabi buyuk adiblar o'z asarlari bilan katta ta'sir ko'rsatgan. Ularning asarlari Ingliz madaniyatining ruhini, ijtimoiy munosabatlar va o'zgarishlarni yoritgan. Britaniya adabiyoti faqat o'quvchilarga emotsional va estetik tajriba beribgina qolmay, balki siyosiy va ijtimoiy muammolarni tahlil qilishda ham muhim vosita hisoblanadi.

Adabiyot va san'at Ingliz madaniyatining ijtimoiy va siyosiy hayotiga ta'sir ko'rsatgan. Shekspirning asarlari orqali ingliz tilining nafaqat estetik, balki siyosiy, ijtimoiy jihatlari ham chuqur ifodalangan. Britaniyada san'at va adabiyot, shuningdek, o'zining salohiyatini global miqyosda namoyish etgan va turli madaniyatlar o'rtasida hamkorlikni rivojlantirgan.

Ingliz madaniyati nafaqat o'z hududida, balki global miqyosda ham kuchli ta'sirga ega. Britaniya imperiyasining tarixiy rivojlanishi va tilning global tarqalishi madaniy ta'sirni kengaytirdi. Bu, o'z navbatida, ingliz tilining global kommunikatsiya vositasi sifatida qabul qilinishiga olib keldi. Bugungi kunda Ingliz madaniyati filmlar, musiqalar, kitoblar va boshqa san'at shakllari orqali butun dunyo bo'ylab tarqalmoqda.

Ingliz madaniyatining bu global ta'siri haqida mashhur olim Ralf Linton shunday deydi: "Madaniyatlar bir-biriga yaqinlashganda, ularning o'zaro ta'siri va rivojlanishi yanada kuchayadi. Ingliz madaniyati global aloqalarda o'zining ajralmas o'rniga ega bo'lib, uning ahamiyati har doim yuqori bo'lgan." Bu madaniyatlararo aloqalar, ingliz tilining global tarqalishi, va Britaniya san'ati dunyo miqyosida qadriga yetgan.

Ingliz madaniyati tarix, adabiyot, san'at, ijtimoiy strukturaviy tizim va qadriyatlar asosida shakllanib, dunyo bo'ylab ta'sir ko'rsatgan. Bu madaniyat nafaqat ingliz tilini o'rganishda, balki madaniyatlararo muloqotda ham katta rol o'ynaydi. Ingliz madaniyatining asosi, uning tarixiy rivojlanishi va o'zgaras qadriyatlarida yotadi, ular til va san'at orqali dunyo miqyosida o'z aksini topgan.

Ingliz tilini o'rganishda Britaniya madaniyatini o'rgatish o'quvchilarga nafaqat tilni grammatik va leksik jihatdan o'zlashtirishga, balki tilni real hayotda, madaniy kontekstda tushunishga yordam beradi. Britaniya madaniyatini o'qitish orqali o'quvchilar madaniy tafovutlarni anglash, tilni chuqurroq tushunish va xalqaro muloqotga tayyor bo'lish imkoniyatiga ega bo'ladilar. Quyida Britaniya madaniyatini o'qitishning asosiy ahamiyati haqida batafsil ma'lumot berilgan.

1. Til va madaniyatning o'zaro bog'liqligi. Til va madaniyat bir-biriga chambarchas bog'liqdir. Til madaniyatning ifodasi bo'lib, o'z ichiga ijtimoiy qadriyatlar, odatlar va urf-odatlarini oladi. Britaniya madaniyatini o'rgatish orqali: O'quvchilar tilni nafaqat grammatik jihatdan, balki uning madaniy ma'nosini ham chuqurroq tushunadilar. Masalan, Britaniya ingliz tilida ishlatiladigan iboralar va idiomalar, masalan, "It's not my cup of tea" (Bu mening yo'nalishim emas) kabi iboralar, madaniy kontekstni bilmasdan tushunilishi qiyin bo'lishi mumkin.

2. Madaniy kompetensiyani rivojlantirish. Britaniya madaniyatini o'rgatish o'quvchilarda madaniy kompetensiyani rivojlantiradi, ya'ni: Ular turli madaniyatlarni tushunishga va qadrlashga o'rganadilar. Madaniy tafovutlarni anglash orqali o'quvchilar turli xalq vakillari bilan samarali muloqot qilishga tayyor bo'ladilar. Masalan, Britaniyada odob-axloq qoidalari, masalan, navbatga turish (queuing), "Please" va "Thank you" kabi iboralarni ishlatish muhim ahamiyatga ega. Bu esa xalqaro muloqotda xushmuomalalikni ta'minlaydi.

3. Talaffuz va aksentni tushunish. Britaniya madaniyatini o'rganish o'quvchilarga Britaniya aksenti va talaffuzini tushunishga yordam beradi. Britaniyaning turli mintaqalarida talaffuz va aksentlarda katta farqlar mavjud, masalan: London aksenti (Cockney): So'zlar qisqartiriladi va o'ziga xos talaffuz ishlatiladi (water so'zi waw'er tarzida aytiladi). Shotlandiya aksenti: Talaffuzda [r] ovozi kuchliroq bo'ladi.

Madaniyatni o'rgatish orqali o'quvchilar ushbu farqlarni o'zlashtirishlari osonlashadi va turli aksentlarni tanib olish imkoniyatiga ega bo'ladilar.

4. Muloqot va ijtimoiy odoblarni tushunish

Britaniya madaniyatini o'qitish o'quvchilarga Britaniya jamiyatida qanday muloqot qilish qoidalarini tushunishga yordam beradi:

Xushmuomalalik: Britaniyaliklar xushmuomalalik va muloyimlikni qadrlaydilar. Masalan, ular ko'p holatlarda biror gapni yumshatish uchun "I'm afraid" yoki "Would you mind?" kabi iboralarni ishlatadilar.

Hazilni tushunish: Britaniyaliklarning hazil uslubi o'ziga xos va kinoyali (sarcastic) bo'lib, uni tushunish tilni mukammal o'zlashtirishni talab qiladi. Masalan, "Oh, that's just brilliant!" iborasi kinoya sifatida ishlatilishi mumkin.

5. Adabiyot va san'atni o'rganish. Britaniya madaniyatini o'qitish o'quvchilarga ingliz tilidagi adabiyot va san'at asarlarini yanada chuqurroq anglash imkonini beradi: Adabiyot: Britaniya

madaniyatini bilmasdan turib Shakespeare, Jane Austen, yoki Charles Dickens kabi yozuvchilarning asarlarini to'liq tushunish qiyin bo'lishi mumkin. Ularning asarlarida Britaniya jamiyatining tarixiy va ijtimoiy jihatlar aks etgan. San'at va teatr: Britaniya madaniyatini o'rgatish o'quvchilarga Britaniya teatr san'ati, masalan, Globe Theatre va West End haqida tushuncha beradi.

6. Madaniy bayramlarni tushunish. Britaniya madaniyatidagi bayramlar va festivallarni o'rgatish o'quvchilarga Britaniyaning urf-odatlarini va qadriyatlarini tushunishga yordam beradi:

Christmas (Rojdestvo): Britaniyada Christmas bayrami oilaviy an'analarga katta e'tibor qaratish bilan ajralib turadi. Masalan, "Christmas crackers" (bayram qog'ozli o'ramlari) va "mince pies" (shirin piroglar) kabi odatlar Britaniya jamiyatiga xosdir.

Bonfire Night: Har yili 5-noyabrda nishonlanadigan ushbu bayram Britaniya tarixidagi Guy Fawkes fitnasini yodga oladi va madaniy tushunchalarni o'rgatishda qiziq mavzu bo'lishi mumkin.

7. Choy ichish va ijtimoiy marosimlarni tushunish

Britaniya madaniyatidagi choy ichish odati (Afternoon Tea) kabi qadriyatlar til o'rganishda qiziqarli mavzu bo'lishi mumkin. Bu orqali o'quvchilar quyidagilarni o'rganadilar:

Qanday qilib Britaniyada ijtimoiy tadbirlar tashkil qilinadi.

Choy ichish marosimi orqali Britaniya jamiyatining qadriyatlari va xushmuomalalik qoidalari.

8. Global muloqot uchun tayyorgarlik

Britaniya madaniyatini o'qitish o'quvchilarga xalqaro muloqotda muhim bo'lgan ko'nikmalarni beradi: Britaniya ingliz tiliga xos iboralar va talaffuzni bilish xalqaro biznes va ta'lim sohasida muvaffaqiyatli muloqot qilishga yordam beradi. O'quvchilar Britaniya madaniyatidagi an'analarga hurmat bilan qarashni o'rganadilar, bu esa global madaniyatlararo muloqotda muhimdir.

9. Madaniy xilma-xillikni anglash. Britaniya madaniyati turli mintaqaviy va tarixiy ta'sirlarni o'z ichiga oladi. Britaniya madaniyatini o'qitish orqali o'quvchilar: Angliya, Shotlandiya, Uels va Shimoliy Irlandiyadagi madaniy farqlarni tushunadilar. Turli dinlar, millat va madaniyatlarning Britaniya jamiyatidagi o'rnini o'rganadilar.

10. Motivatsiya va qiziqishni oshirish. Britaniya madaniyatiga oid mavzularni o'rganish o'quvchilarni til o'rganishga yanada qiziqtiradi. Masalan: Britaniya madaniyatidagi mashhur filmlar (Harry Potter, Sherlock Holmes), musiqa (The Beatles, Adele), va sport turlari (futbol, tennis) orqali o'quvchilar ingliz tilini o'rganishga ko'proq qiziqish bildiradilar.

Madaniyat orqali o'rgatish tilni nafaqat grammatik jihatdan, balki uning muloqotdagi real qo'llanilishini tushunishga yordam beradi. Masalan, Britaniya ingliz tilidagi "How do you do?" iborasi odatda rasmiy salomlashuv bo'lsa, Amerika ingliz tilida "How are you?" kundalik muloqot uchun ishlatiladi. Til o'rganuvchilar madaniyatni o'rganish orqali turli nutq odoblari, urf-odatlar, iboralar va idiomalarga ega bo'lishadi. Masalan, Amerika madaniyatida "American Dream" kontsepsiyasi ko'pincha o'quvchilarni ilhomlantiradigan mavzu bo'lib, Britaniya madaniyatida esa qirollik oilasi va tarixiy urf-odatlar diqqat markazida turadi.

Tilni jonli va real o'rgatish: Madaniy elementlar yordamida o'quvchilar tilni jonli va hayotiy kontekstda o'rganadilar, bu ularning tinglash va gapirish ko'nikmalarini oshiradi.

Madaniyatlararo muloqotni rivojlantirish: Talabalar Britaniya va Amerika madaniyatlarini o'rganish orqali turli madaniyatlar bilan muloqot qilishni o'rganadilar, bu esa global dunyoda muhim ko'nikma hisoblanadi. Qiziqish va motivatsiyani oshirish: Madaniyatni o'rganish o'quvchilarni qiziqtiradi va ularni tilni chuqurroq o'rganishga undaydi.

Xulosa qilib shuni aytish mumkinki, Britaniya madaniyatini o'qitish til o'rganuvchilarga nafaqat tilni o'zlashtirishda, balki xalqaro madaniyatlararo muloqotda muvaffaqiyatli bo'lishda ham yordam beradi. Madaniyatni o'rganish orqali o'quvchilar tilni hayotiy kontekstda tushunadilar, turli madaniy qadriyatlarni hurmat qilishni o'rganadilar va til o'rganishga bo'lgan motivatsiyalarini oshiradilar. Shu sababli, Britaniya madaniyatini ingliz tili darslariga kiritish o'quv jarayonini yanada boyitadi va samarali qiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Ball, S. J. (2012). *Global Education Inc.: New policy networks and the neoliberal imaginary*. routledge.
2. Harari, Y. N. (2014). *Sapiens: A brief history of humankind*. Random House. Retrieved from <https://www.goodreads.com/book/show/23692271-sapiens>
3. Vasilova, T. V. (2011). David Kristal: dva aspekta razvitiya angliyskogo yazyka. Vestnik Rossiyskogo universiteta druzhby narodov. Seriya: Teoriya yazyka. Semiotika. Semantika, (4), 96-101. Retrieved from <https://cyberleninka.ru/article/n/david-kristal-dva-aspekta-razvitiya-angliyskogo-yazyka>